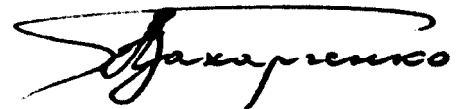

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

ЗАХАРЧЕНКО Андрій Миколайович

УДК 346.1: 346.24

**УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ
(ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)**

Спеціальність 12.00.04 – господарське право,
господарсько-процесуальне право

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2017

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України.

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України
Бобкова Антоніна Григоріївна,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса МОН України,
декан юридичного факультету (м. Вінниця).

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Подцерковний Олег Петрович,
Національний університет «Одеська
юридична академія» МОН України,
завідувач кафедри господарського
права і процесу (м. Одеса);

доктор юридичних наук, професор
Беляневич Олена Анатоліївна,
Науково-дослідний інститут
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України,
завідувач відділу правового забезпечення
ринкової економіки (м. Київ);

доктор юридичних наук, професор
Пашков Віталій Михайлович,
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого МОН України,
завідувач кафедри цивільного, господарського
та екологічного права (м. Полтава).

Захист відбудеться **22 грудня 2017 року об 11⁰⁰ годині** на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 11.170.02 в Інституті економіко-правових досліджень НАН України за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці за адресою: 01032, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 60, к. 202.

Автореферат розісланий **8 листопада 2017 року**.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.О. Герасименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства держава залишається найбільшим власником. Зокрема, станом на 01.07.2017 р. в Єдиному реєстрі об'єктів державної власності обліковуються понад 1 млн таких об'єктів. Суттєвий вплив на ефективність власності держави мають відповідні дії уповноважених державних органів і різних організацій, що позначаються у законодавстві як «управління об'єктами державної власності». В останні роки на державному рівні визнано необхідність проведення реформи такого управління та розпочато заходи щодо її реалізації. Разом з тим, у сьогоденних соціально-економічних умовах результативність управління об'єктами державної власності є низькою. Так, за даними проведеного Міністерством економічного розвитку і торгівлі України (далі – Мінекономіки) єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності за 9 місяців 2016 р. діяльність 15 суб'єктів управління одержала оцінку «негативно», 44 суб'єктів – «задовільно», і лише 22 – «позитивно». Переважна частина проблем у здійсненні управління об'єктами державної власності має місце у сфері господарювання.

Правова основа управління об'єктами державної власності представлена положеннями Конституції України, Господарського і Цивільного кодексів України, Законом України «Про управління об'єктами державної власності» (далі – Закон про УОДВ) та окремими положеннями великої кількості інших нормативно-правових актів різної галузевої спрямованості. При цьому відповідні положення законодавства, насамперед господарського, не позбавлені багатьох неточностей, прогалин і протиріч. Зазначене стосується, зокрема, визначеності щодо складу і правового режиму об'єктів державної власності, системи суб'єктів управління об'єктами державної власності й їх господарської компетенції, окремих напрямів управління цими об'єктами у сфері господарювання та ін.

Правові питання управління об'єктами державної власності досліджуються представниками різних галузей юридичної науки, що обумовлено складністю і багатоаспектністю відповідного суспільного явища. Значущий внесок у розробку цих питань здійснено й представниками науки господарського права у різний час, зокрема, у наукових працях О.А. Беляневич, А.Г. Бобкової, Г.М. Будурової, О.М. Вінник, О.П. Віхрова, С.М. Грудницької, Р.А. Джабраїлова, Г.Д. Джумагельдієвої, Д.В. Задихайла, З.М. Заменгоф, О.Р. Зельдіної, І.М. Кравець, І.В. Лукач, І.М. Любімова, В.К. Мамутова, О.А. Медведєвої, В.М. Пашкова, Д.І. Погрібного, О.П. Подцерковного, Г.В. Пронської, І.А. Селіванової, Ю.О. Серебрякової, І.В. Сухоставець, В.А. Устименка, О.А. Черненко, О.В. Шаповалової, В.С. Щербини, О.С. Янкової і інших авторів. Проведені дослідження стосуються багатьох питань управління об'єктами державної власності, однак їх аналіз свідчить про відсутність у господарсько-правовій науці єдиного концептуального підходу до такого правового явища.

Викладене вище вказує на актуальність і доцільність наукового дослідження господарсько-правових аспектів управління об'єктами державної власності, що обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію підготовлено відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького національного університету (нині – Донецького національного університету імені Василя Стуса) МОН України за темами: «Господарсько-правове забезпечення розвитку економіки України» (№ державної реєстрації 0108U003267), «Розвиток правової системи України: стан та перспективи» (№ державної реєстрації 0112U002868), у межах яких автором проведено дослідження стану та запропоновано напрями удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності.

Мета і завдання дослідження. *Метою дослідження є* обґрунтування нових теоретико-правових положень щодо управління об'єктами державної власності та розроблення концепції удосконалення господарсько-правового регулювання такого управління як діяльності у сучасних соціально-економічних умовах.

Відповідно до визначеної мети поставлено і вирішено такі основні *завдання*:

аналіз та доопрацювання загальних положень щодо управління об'єктами державної власності як правового явища;

дослідження та конкретизація положень щодо господарсько-правових засад управління об'єктами державної власності;

з'ясування складу об'єктів державної власності, щодо яких здійснюється управління, та обґрунтування пропозицій стосовно його оптимізації;

дослідження правового режиму цих об'єктів у сфері господарювання та підготовка пропозицій щодо його уточнення;

аналіз системи суб'єктів управління об'єктами державної власності та обґрунтування пропозицій щодо її удосконалення;

дослідження господарської компетенції суб'єктів управління об'єктами державної власності з обґрунтуванням відповідних пропозицій;

розгляд та доопрацювання питань щодо створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участі суб'єктів управління у діяльності таких організацій та їх припинення;

дослідження та доопрацювання господарсько-правових засад діяльності суб'єктів управління з надання об'єктів державної власності в оренду;

дослідження положень щодо забезпечення створення (модернізації) і використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства та підготовка пропозицій стосовно активізації такого партнерства;

аналіз та доопрацювання господарсько-правових аспектів приватизації об'єктів державної власності і продажу цих об'єктів іншими способами;

розгляд положень щодо забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), та підготовка відповідних пропозицій;

узагальнення основних результатів проведеного дослідження та обґрунтування концептуальних засад удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності;

розроблення пропозицій з удосконалення законодавства щодо управління об'єктами державної власності.

Об'єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що складаються у процесі організації та здійснення управління об'єктами державної власності.

Предметом дослідження є господарсько-правові аспекти управління об'єктами державної власності.

Методологічну основу дослідження складає сукупність загальних методів наукового пізнання, а також спеціальних методів, що застосовуються у юридичній науці. Зокрема, з використанням методів емпіричного дослідження (спостереження і порівняння) проведено аналіз стану управління об'єктами державної власності та його правового регулювання. Застосування історичного, термінологічного методів та методу абстрагування дозволило опрацювати питання становлення і розвитку теоретико-правових підходів до управління об'єктами державної власності. Виокремлення та дослідження основних елементів такого управління як діяльності здійснювалось із застосуванням системно-структурного методу, методів аналізу і синтезу, індукції і дедукції. На основі використання методів гіпотези і припущення підготовлено пропозиції з удосконалення господарсько-правового регулювання зазначеної діяльності. Методи тлумачення норм права використано при з'ясуванні змісту та цільової спрямованості положень законодавства, що досліджуються у роботі, порівняльно-правовий метод – при співставленні існуючих підходів до вирішення досліджуваних питань в Україні і зарубіжних країнах.

Науково-теоретичною базою дослідження, окрім наукових праць вищезазначених авторів, також є роботи інших науковців – юристів і економістів: Г.В. Атаманчука, А.В. Венедиктова, А.В. Вінницького, Л.В. Винара, В.В. Джарти, Ю.М. Дзери, І.В. Дойнікова, І.В. Єршової, Г.Л. Знаменського, Ю.В. Кіндзерського, О.О. Кравчука, В.В. Лаптева, В.П. Мозоліна, С.І. Пересунька, В.Л. Пількевича, О.П. Процків, І.В. Спасибо-Фатеевої, Є.О. Суханова, Е.В. Талапіної, С.І. Файнгерша, М.М. Шкільняка та ін.

Нормативну основу дослідження склали акти законодавства України з питань управління об'єктами державної власності, окремі нормативно-правові акти Російської Федерації, Республіки Білорусь, Республіки Казахстан, Республіки Молдови, Естонської Республіки та деяких інших країн. Емпіричну основу дослідження становлять матеріали практики діяльності суб'єктів управління об'єктами державної власності та суб'єктів господарювання, матеріали судової практики. При проведенні дослідження також враховувались Керівні принципи Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) щодо корпоративного управління для підприємств з державною участю.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що на основі комплексного господарсько-правового дослідження управління об'єктами державної власності обґрунтовано нові теоретико-правові положення щодо такого управління як діяльності та концептуальні засади удосконалення її господарсько-правового регулювання.

Наукова новизна одержаних результатів конкретизується у теоретичних положеннях і висновках, основними з яких є такі.

Вперше:

запропоновано концепцію удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності, в якій визначено мету,

завдання і основні перспективні напрями такого регулювання, спрямовані на організацію ефективного використання і розпорядження об'єктів(тами) державної власності у сфері господарювання для забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки;

запропоновано визначення поняття господарських структур як суб'єктів управління об'єктами державної власності, а саме, це державні господарські організації, уповноважені здійснювати корпоративні права держави та/або управління діяльністю унітарних підприємств, створених на основі об'єктів державної власності;

запропоновано співвідношення понять «управління об'єктами державної власності» та «управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки» як таких, що перетинаються між собою: перше з названих понять охоплює друге в тій частині, що стосується здійснення права державної власності та засновницьких (корпоративних) прав держави у відносинах суб'єктів управління об'єктами державної власності із зазначеними суб'єктами господарювання;

обґрунтовано перелік напрямів управління об'єктами державної власності, що мають прояв у сфері господарювання: 1) створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участь у діяльності таких організацій та їх припинення; 2) надання об'єктів державної власності в оренду суб'єктам господарювання; 3) забезпечення створення (модернізації) і використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства; 4) приватизація об'єктів державної власності за участю суб'єктів господарювання; 5) продаж об'єктів державної власності суб'єктам господарювання іншими способами; 6) забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації;

аргументовано встановлення такої умови передачі цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів) в оренду, як взяття орендарями інвестиційних зобов'язань, виконання яких має наслідком досягнення позитивних економічних і соціальних результатів, що не можуть бути досягнуті у разі продовження використання майнових комплексів самими державними підприємствами.

Удосконалено положення щодо:

господарських відносин у сфері управління об'єктами державної власності шляхом віднесення їх до організаційно-господарських відносин з виокремленням серед них наступних груп: 1) відносини щодо створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участі суб'єктів управління у діяльності таких організацій та їх припинення; 2) відносини, які виникають у зв'язку з укладанням та виконанням господарських договорів щодо об'єктів державної власності; 3) інші відносини щодо володіння і користування вказаними об'єктами;

правового режиму об'єктів державної власності у сфері господарювання з уточненням такого режиму щодо майна, яке: 1) закріплено за державними господарськими об'єднаннями; 2) належить Національній академії наук України (далі – НАН України), національним галузевим академіям наук, підприємствам, установам, організаціям, що перебувають у віданні цих академій; 3) належить державним акціонерним товариствам і їх дочірнім підприємствам; 4) не увійшло до

статутних капіталів і перебуває на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації і корпоратизації; 5) передане суб'єктам господарювання на підставі договорів концесії, про спільну діяльність, управління майном;

системи суб'єктів управління об'єктами державної власності шляхом утворення Державної керуючої холдингової компанії (далі – ДКХК) та уточнення сфер впливу таких суб'єктів, як Кабінет Міністрів України (далі – КМУ), Фонд державного майна України (далі – ФДМУ), міністерства та інші державні органи, НАН України і національні галузеві академії наук;

господарської компетенції суб'єктів управління об'єктами державної власності шляхом уточнення: 1) набуття і здійснення суб'єктами управління відповідних повноважень; 2) змісту господарської компетенції різних суб'єктів управління; 3) розмежування компетенції наглядових рад державних унітарних підприємств та суб'єктів, у сфері управління яких ці підприємства перебувають; 4) контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності та соціально-економічного обґрунтування рішень суб'єктів управління;

участі суб'єктів управління у діяльності господарських організацій, створених на основі об'єктів державної власності, в частині: 1) забезпечення представництва інтересів держави у відносинах із господарськими товариствами, у яких крім держави є інші учасники; 2) формування складу та організації діяльності наглядових рад суб'єктів господарювання державного сектору економіки; 3) складання та затвердження річних фінансових планів, стратегічних та інвестиційних планів таких суб'єктів; 4) погодження суб'єктами управління окремих господарських операцій, що вчиняються державними господарськими організаціями; 5) здійснення контролю за використанням та збереженням майна таких організацій;

надання об'єктів державної власності в оренду з уточненням: 1) підстав відмови суб'єктів управління у наданні згоди на укладання договорів оренди; 2) порядку прийняття рішень про надання в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів) господарським товариствам, створеним членами трудових колективів таких підприємств; 3) порядку списання та відчуження окремих об'єктів, які входять до складу орендованих цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів);

забезпечення створення (модернізації) та використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства шляхом активізації такого партнерства за рахунок: 1) встановлення правила про рівний розподіл між державою і приватними партнерами фінансових витрат, пов'язаних з проведенням підготовчих заходів, що передують укладенню договорів державно-приватного партнерства; 2) уточнення положень щодо надання приватним партнерам державної підтримки; 3) закріплення принципу пріоритетності використання інвестиційно-привабливих об'єктів державної власності на умовах державно-приватного партнерства відносно приватизації таких об'єктів;

здійснення приватизації об'єктів державної власності з обґрунтуванням: 1) закріплення такого принципу приватизації, як забезпечення вищої ефективності використання об'єктів державної власності після їх приватизації порівняно з використанням цих об'єктів у доприватизаційний період; 2) визначення на рівні

державної програми приватизації критеріїв відбору об'єктів державної власності, які підлягають приватизації у найближчій і середньостроковій перспективі, а також об'єктів, приватизація яких супроводжується встановленням кваліфікаційних вимог до потенційних покупців; 3) введення умов участі у приватизації іноземних інвесторів; 4) уточнення правил щодо окремих підготовчих заходів, які передують укладенню договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації; 5) уточнення умов договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації в частині закріплення та забезпечення виконання інвестиційних зобов'язань покупців;

забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації і корпоратизації, шляхом обґрунтування: 1) систематичного проведення суб'єктами управління перевірок стану збереження об'єктів, які перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі корпоратизації; 2) конкретизації прав і обов'язків господарських товариств-балансоутримувачів; 3) укладання договорів безоплатного користування, договорів оплатного зберігання зазначених об'єктів замість договорів безоплатного зберігання.

Дістали подальший розвиток положення щодо:

поняття управління об'єктами державної власності шляхом його визначення як діяльності уповноважених державою суб'єктів з реалізації права державної власності та засновницьких (корпоративних) прав держави щодо визначених законом об'єктів за передбаченими законодавством напрямками з метою задоволення державних і суспільних потреб;

визначення поняття «суб'єкт господарювання державного сектору економіки» з уточненням, що це господарська організація, на діяльність якої держава має можливість безпосередньо або опосередковано здійснювати вирішальний вплив (контроль над прийняттям рішень, які належать до компетенції органів управління цієї господарської організації), що ґрунтується на наявності у держави права власності на майно такої організації або відповідного обсягу корпоративних прав;

визначення поняття «державне акціонерне товариство» з конкретизацією, що ним є акціонерне товариство, єдиним акціонером якого є держава, в силу чого вона має право встановлювати особливий порядок управління діяльністю такого товариства, особливий правовий режим його майна та наділяти це товариство спеціальними правами і обов'язками з метою задоволення державних та суспільних потреб;

господарсько-правових засад управління об'єктами державної власності шляхом конкретизації, що: 1) суб'єкти такої діяльності виступають носіями господарської компетенції; 2) об'єктами цієї діяльності є державне майно, яке використовується чи може бути використане у сфері господарювання, а також діяльність суб'єктів господарювання, що створені на основі державного майна або набули його на інших підставах; 3) напрями такої діяльності мають прояв здебільшого у сфері господарювання; 4) метою цієї діяльності у сфері господарювання є забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки;

обліку об'єктів державної власності на загальнодержавному рівні з обґрунтуванням: 1) запровадження обліку рухомих об'єктів державної власності,

віднесених у встановленому законодавством порядку до таких, що мають значну цінність; 2) внесення до Єдиного реєстру об'єктів державної власності додаткових юридично значущих відомостей про нерухомі і рухомі об'єкти, в тому числі відомостей про їх фактичне використання чи невикористання у господарській діяльності;

оптимізації складу об'єктів державної власності у сфері господарювання шляхом: 1) закріплення взаємоузгоджених переліків об'єктів виключної державної власності (як однієї із груп об'єктів, що не підлягають приватизації) та видів господарської діяльності, здійснення яких дозволяється лише державним підприємствам, установам, організаціям; 2) визначення галузей (підгалузей) економіки, у яких є доцільним створення нових і функціонування існуючих державних підприємств і господарських товариств за участю держави, щодо майна (акцій, часток у статутних капіталах) яких немає заборони на приватизацію;

створення господарських організацій державного сектору економіки з конкретизацією підходів щодо: 1) визначення мети (цілей) і предмету діяльності таких організацій; 2) заснування господарських товариств на базі об'єднання об'єктів державної та приватної форм власності із взяттям недержавними засновниками інвестиційних зобов'язань;

перетворення державних унітарних підприємств у державні акціонерні товариства з конкретизацією таких його можливих умов, як: подальша приватизація частини акцій відповідних акціонерних товариств для залучення інвестицій недержавних учасників, передача акцій відповідних державних акціонерних товариств до статутного капіталу ДКХК чи її корпоративних підприємств;

видів господарських договорів, що укладаються суб'єктами управління об'єктами державної власності у рамках державно-приватного партнерства, шляхом розподілу цих договорів на групи залежно від їх значення для організації такого партнерства;

напрямів удосконалення законодавства з питань управління об'єктами державної власності з обґрунтуванням пропозицій щодо прийняття нових та внесення змін до чинних нормативно-правових актів, які становлять правову основу цієї діяльності.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані: у подальших наукових дослідженнях; при підготовці нових та внесенні змін до чинних актів законодавства щодо управління об'єктами державної власності, а також у практиці реалізації такого законодавства; при підготовці науково-практичних видань, підручників, навчальних посібників і методичних рекомендацій для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів юридичних спеціальностей.

Положення дисертації використовуються у навчальному процесі при викладанні навчальних дисциплін «Господарське право» (загальна частина) та «Проблеми господарського законодавства» студентам спеціальності «Правознавство» Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України (довідка № 11/01.1.3 від 23.02.2017 р.).

Результати дисертаційної роботи розглянуті на нараді у Вінницькій обласній державній адміністрації та рекомендовані до використання при

підготовці пропозицій стосовно відповідних проектів нормативно-правових актів та врахування при здійсненні повноважень у сфері управління об'єктами державної власності (довідка № 01.01-56/2035 від 07.04.2017 р.). Положення і висновки дисертаційного дослідження також враховуються у роботі Вінницького апеляційного адміністративного суду при розгляді справ зі спорів щодо управління об'єктами державної власності (довідка № 02-24/7309/2017 від 18.05.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні наукові результати отримані автором самостійно на основі аналізу наукових публікацій, законодавства, практики управління об'єктами державної власності, а також судової практики.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися на: IV, VI, VII, X та XIII Міжнародних науково-практичних інтернет-конференціях «Економіко-правові дослідження у XXI сторіччі» (Донецьк, 2010, 2011, 2012, 2014); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Місто, регіон, держава: економіко-правові проблеми господарювання» (Донецьк, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Правові реформи в Україні: проблеми реалізації» (Київ, 2011); науковій конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Донецького національного університету за підсумками науково-дослідної роботи за період 2009-2010 рр. (Донецьк, 2011); Міжнародній науково-практичній конференції «Роль публічної власності у забезпеченні соціально-економічного розвитку України» (Донецьк, 2012); регіональній науково-практичній конференції з нагоди 30-річчя економіко-правового факультету Донецького національного університету «Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону» (Донецьк, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука і освіта в умовах глобалізації: стан і перспективи розвитку» (Донецьк, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства» (Вінниця, 2015); круглому столі «Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства» (Київ, 2015); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Господарсько-правове забезпечення управління об'єктами державної власності» (Вінниця, 2016); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми цивільного та господарського права» (Кривий Ріг, 2016).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 39 наукових працях, з яких: 2 монографії; 1 наукова стаття у науковому періодичному виданні іншої держави; 5 статей у наукових фахових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 15 наукових статей в інших наукових фахових виданнях; 15 публікацій за матеріалами науково-практичних конференцій та круглого столу; науково-практичний коментар до п'яти статей Господарського кодексу України.

Структура та обсяг дисертації обумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, що включають 13 підрозділів, висновків. Обсяг дисертації складає 408 сторінок основного тексту. Дисертація містить список використаних джерел із 796 найменувань і додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1. «Теоретико-правові основи управління об'єктами державної власності» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Загальні положення щодо управління об'єктами державної власності як правового явища»* проаналізовано теоретичні підходи до управління об'єктами державної власності та виявлено і доопрацьовано найбільш прийнятний підхід для досягнення мети дослідження.

Розглянуто наукові напрацювання щодо управління об'єктами державної власності і взято за основу підхід, за яким управління об'єктами державної власності є певною діяльністю. Для розкриття сутності цієї діяльності обрано такі найбільш відмітні її елементи: 1) суб'єкти, 2) об'єкти, 3) зміст, 4) мета.

Досліджено та доопрацьовано положення щодо суб'єктів управління об'єктами державної власності шляхом: 1) уточнення, що повноваження таких суб'єктів є засобом реалізації прав і обов'язків держави як власника майна і як засновника державних підприємств, їх об'єднань, установ, організацій та учасника господарських товариств; 2) розрізнення таких понять, як «суб'єкт управління об'єктами державної власності» та «суб'єкт права господарського відання (оперативного управління)».

Проаналізовано загальні положення щодо «об'єктного» аспекту управління об'єктами державної власності і запропоновано вважати об'єктами такої діяльності: 1) державне майно, яке визнане Законом про УОДВ об'єктами управління державної власності; 2) діяльність учасників суспільних відносин, яка зазнає організаційного впливу зі сторони суб'єктів управління.

Досліджено зміст управління об'єктами державної власності на основі методологічного підходу, який передбачає умовне виокремлення напрямів і форм цієї діяльності. Напрямами управління об'єктами державної власності запропоновано вважати такі: 1) облік об'єктів державної власності; 2) передача об'єктів державної власності у сферу управління суб'єктів управління; 3) створення державних підприємств, їх об'єднань, установ, організацій та господарських товариств на основі об'єктів державної власності, участь у діяльності таких суб'єктів та їх припинення; 4) надання об'єктів державної власності в оренду; 5) забезпечення створення (модернізації) і використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства; 6) приватизація об'єктів державної власності; 7) продаж об'єктів державної власності іншими способами; 8) забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації; 9) передача об'єктів державної власності у комунальну власність та приймання об'єктів комунальної власності у державну власність. Серед форм досліджуваної діяльності запропоновано вирізняти: 1) правові (видання правових актів індивідуальної дії, укладення договорів щодо об'єктів державної власності, вчинення інших передбачених законодавством юридично значущих дій); 2) організаційні (проведення нарад і консультацій; збір, технічна та аналітична обробка інформації щодо стану використання об'єктів державної власності, і інші дії, які безпосередньо не спричиняють правові наслідки).

Наголошується, що визначена Законом про УОДВ мета управління об'єктами державної власності як задоволення державних і суспільних потреб відповідає усталеним уявленням про право державної власності, яке має здійснюватися в інтересах всього суспільства. Запропонована конкретизація зазначеної мети шляхом її спрямованості на забезпечення правового порядку у державному секторі економіки як такого стану упорядкованості суспільних відносин у цьому секторі, за якого досягається його ефективне функціонування та соціальна спрямованість відповідно до вимог Конституції України.

З урахуванням загальних положень щодо суб'єктів, об'єктів, змісту і мети управління об'єктами державної власності уточнено його доктринальне визначення як діяльності уповноважених державою суб'єктів з реалізації права державної власності та засновницьких (корпоративних) прав держави щодо визначених законом об'єктів за передбаченими законодавством напрямками з метою задоволення державних і суспільних потреб. Запропоновано такий підхід до управління об'єктами державної власності взяти за основу для дослідження господарсько-правових аспектів цієї діяльності.

У *підрозділі 1.2. «Господарсько-правова характеристика управління об'єктами державної власності»* розглянуто галузеві підходи до цієї діяльності, виявлено та доопрацьовано базові господарсько-правові положення щодо її суб'єктів, об'єктів, змісту та мети.

Охарактеризовано наукові підходи в різних галузях юридичної науки до управління об'єктами державної власності та обґрунтовано доцільність господарсько-правового підходу до такої діяльності.

Наголошується на наявності у суб'єктів цієї діяльності господарської компетенції, яка реалізується у відносинах із суб'єктами господарювання, що дозволяє віднести суб'єктів управління об'єктами державної власності до кола суб'єктів господарського права. Охарактеризовано співвідношення правового статусу суб'єктів управління об'єктами державної власності і держави як учасників відносин у сфері господарювання. Запропоновано визначення поняття господарських структур як суб'єктів управління об'єктами державної власності.

Встановлено, що серед об'єктів управління державної власності найбільшу питому вагу для держави і суспільства має державне майно, яке використовується чи може бути використане у сфері господарювання (далі – об'єкти державної власності).

При дослідженні такого об'єкту, як діяльність учасників суспільних відносин, яка зазнає організаційного впливу зі сторони суб'єктів управління, наголошується, що переважно йдеться про діяльність суб'єктів господарювання державного сектору економіки, інших господарських організацій з державною часткою у статутному капіталі, а також суб'єктів господарювання, що вступають у відносини із суб'єктами управління з приводу володіння, користування об'єктами державної власності чи придбання їх у власність на підставі договорів або на інших підставах. Доопрацьовано визначення поняття «суб'єкт господарювання державного сектору економіки» як господарської організації, на діяльність якої держава має можливість безпосередньо або опосередковано здійснювати вирішальний вплив (контроль над прийняттям рішень, які належать до компетенції органів управління цієї господарської організації), що ґрунтується на наявності у держави права власності на майно такої організації або

відповідного обсягу корпоративних прав. Аргументовано розширення складу суб'єктів господарювання державного сектору економіки відповідно до наведеного вище визначення. Обґрунтовано, що господарська організація, якій притаманні встановлені законом ознаки суб'єкта господарювання державного сектору економіки, має вважатись таким суб'єктом безпосередньо в силу закону. Уточнено визначення поняття «державне акціонерне товариство» шляхом визнання такими акціонерних товариств, єдиним акціонером яких є держава. Запропоновано співвідношення понять «управління об'єктами державної власності» та «управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки» як таких, що перетинаються між собою: управління об'єктами державної власності охоплює управління діяльністю цих суб'єктів господарювання у тій частині, що полягає у здійсненні стосовно них засновницьких (корпоративних) прав держави, а також права державної власності на закріплене за ними державне майно.

За результатами аналізу змісту управління об'єктами державної власності стверджується, що напрями цієї діяльності мають прояв здебільшого у сфері господарювання, серед них: 1) створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участь у діяльності таких організацій та їх припинення; 2) надання об'єктів державної власності в оренду суб'єктам господарювання; 3) забезпечення створення (модернізації) і використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства; 4) приватизація об'єктів державної власності за участю суб'єктів господарювання; 5) продаж об'єктів державної власності суб'єктам господарювання іншими способами; 6) забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації. Серед правових форм цієї діяльності переважають такі форми, як прийняття правових актів індивідуальної дії, що є підставами виникнення, зміни та припинення господарських зобов'язань, а також укладення щодо об'єктів державної власності господарських договорів.

Виокремлено наступні групи господарських відносин між суб'єктами управління об'єктами державної власності та суб'єктами господарювання: 1) відносини щодо створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участі суб'єктів управління у діяльності таких організацій та їх припинення; 2) відносини, які виникають у зв'язку з укладанням та виконанням господарських договорів щодо об'єктів державної власності; 3) інші відносини щодо володіння і користування вказаними об'єктами. Конкретизовано, що відносини першої групи є організаційно-господарськими, а відносини другої і третьої групи не вкладаються у законодавче визначення організаційно-господарських відносин, але також мають організаційно-майновий характер. Це дозволяє визнати їх організаційно-господарськими відносинами, для чого запропоновано доопрацювання визначення організаційно-господарських відносин у цілому (ч. 6 ст. 3 Господарського кодексу України) шляхом уточнення суб'єктного складу і предмету таких відносин.

Умотивовано, що метою управління об'єктами державної власності у сфері господарювання доцільно визначити забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки, тобто досягнення такого стану

упорядкованості відносин у цьому секторі, при якому забезпечується збалансування інтересів держави та інших учасників господарських відносин.

Розділ 2. «Об'єкти державної власності, щодо яких здійснюється управління, та їх правовий режим у сфері господарювання» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 2.1. «Склад об'єктів державної власності, щодо яких здійснюється управління» присвячено дослідженню складу зазначених об'єктів та обґрунтуванню пропозицій стосовно його оптимізації.

Охарактеризовано різні групи об'єктів державної власності, щодо яких здійснюється управління. З'ясовано, що необхідної і достатньої інформації про наявний склад таких об'єктів на державному рівні немає, у зв'язку з чим запропоновано: 1) запровадження обліку рухомих об'єктів державної власності, віднесених у встановленому законодавством порядку до таких, що мають значну цінність; 2) внесення до Єдиного реєстру об'єктів державної власності додаткових юридично значущих відомостей про нерухомі і рухомі об'єкти, в тому числі відомостей про їх фактичне використання чи невикористання у господарській діяльності.

Наголошується, що оптимізація наявного складу об'єктів державної власності має здійснюватись із додержанням принципу відповідності цього складу функціям держави, включно з її економічними функціями. Для забезпечення такої оптимізації аргументовано: 1) закріплення взаємоузгоджених переліків об'єктів виключної державної власності (як однієї із груп об'єктів, що не підлягають приватизації) та видів господарської діяльності, здійснення яких дозволяється лише державним підприємствам, установам, організаціям; 2) визначення галузей (підгалузей) економіки, у яких є доцільним створення нових і функціонування існуючих державних підприємств і господарських товариств за участю держави, щодо майна (акцій, часток у статутних капіталах) яких немає заборони на приватизацію.

У **підрозділі 2.2.** «Правовий режим об'єктів державної власності у сфері господарювання» проаналізовано та доопрацьовано базові аспекти правового режиму цих об'єктів.

Охарактеризовано правовий режим об'єктів державної власності, закріплених за державними підприємствами, установами, організаціями та державними господарськими об'єднаннями. Запропоновано визначити право господарського відання єдиним базовим правовим титулом, на якому державне майно закріплюється за державними господарськими об'єднаннями, та закріпити перелік майнових операцій, здійснення яких цими об'єднаннями потребує погодження з уповноваженими суб'єктами управління (за аналогією з правилами, встановленими для державних комерційних підприємств).

При дослідженні правового режиму об'єктів державної власності, що входять до майнового комплексу НАН України і національних галузевих академій наук, запропоновано: 1) поширення режиму безоплатного користування лише на об'єкти, що становлять майнову основу власної діяльності цих академій як державних наукових організацій (без розповсюдження на ці об'єкти повноважень таких академій як суб'єктів управління об'єктами державної власності); 2) визнання державного майна, яке використовується у господарській діяльності підприємств, установ, організацій,

віднесених до відання національних академій наук, таким, що перебуває у сфері управління цих академій як суб'єктів управління об'єктами державної власності.

Обґрунтовано встановлення загального правила щодо набуття державними акціонерними товариствами права власності на майно, передане суб'єктами управління до їх статутних капіталів. Водночас аргументовано, що винятком з цього правила може бути збереження за державою права власності при внесенні до статутних капіталів державних акціонерних товариств: 1) державних пакетів акцій (часток) у статутних капіталах інших господарських товариств (із закріпленням їх на праві користування); 2) об'єктів у матеріальній формі, які не підлягають приватизації (із закріпленням їх на праві господарського відання). Наголошено на необхідності проведення комплексу заходів, результатом яких має стати виявлення всіх об'єктів державної власності, що перебувають на балансі дочірніх підприємств національних (державних) акціонерних компаній, та визначення подальшого правового режиму цих об'єктів.

Досліджено правовий режим об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і передані на баланс господарських товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, і запропоновано: 1) встановити граничні строки, протягом яких суб'єкти управління зобов'язані прийняти рішення щодо подальшої правової долі таких об'єктів, з обумовленням того, що у разі недодержання цих строків витрати на утримання цих об'єктів несе держава; 2) передбачити можливість списання непридатного для подальшого використання державного майна, яке залишається після ліквідації цих господарських товариств.

Доопрацьовано положення щодо правового режиму об'єктів державної власності, переданих суб'єктам господарювання на підставі договорів різних видів та аргументовано закріплення: 1) права концесіонерів на відчуження за попередньою згодою та дорученням концесієдавця окремих основних засобів у складі переданих в концесію цілісних майнових комплексів державних підприємств; 2) належності державі часток у праві спільної часткової власності, що виникає при внесенні державного майна у спільну діяльність; 3) переліку майнових операцій, здійснення яких в рамках укладених щодо об'єктів державної власності договорів про спільну діяльність, договорів управління майном потребує одержання згоди уповноважених суб'єктів управління об'єктами державної власності.

Розділ 3. «Суб'єкти управління об'єктами державної власності» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «Система суб'єктів управління об'єктами державної власності» розглянуто стан такої системи та обґрунтовано шляхи її удосконалення.

Виокремлено та охарактеризовано такі ланки зазначеної системи: 1) КМУ; 2) Мінекономіки; 3) Міністерство фінансів України; 4) ФДМУ та його територіальні органи; 5) інші державні органи, що діють на загальнодержавному рівні, і їх територіальні органи; 6) місцеві державні адміністрації; 7) НАН України, національні галузеві академії наук; 8) господарські структури. Запропоновано запровадження обліку господарських структур, що є суб'єктами управління об'єктами державної власності.

Розглянуто належність до суб'єктів управління об'єктами державної власності Верховної Ради України та Президента України. Запропоновано послідовне

утвердження підходу, за яким суб'єктами управління об'єктами державної власності визнаються спеціально утворені органи, що забезпечують діяльність вказаних державних інституцій.

Досліджено основні моделі управління державною власністю на сучасному етапі у зарубіжних країнах. На основі позитивного досвіду функціонування відповідних компаній у зарубіжних країнах (Австрія, Сінгапур, Малайзія, Угорщина, Фінляндія, Республіка Казахстан) наголошено на доцільності утворення та включення до системи суб'єктів управління об'єктами державної власності ДКХК.

З урахуванням Керівних принципів ОЕСР щодо корпоративного управління для підприємств з державною участю запропоновано: 1) формування групи господарських організацій, підконтрольних ДКХК, шляхом поступової передачі у сферу її управління (до її статутного капіталу) та у сферу управління (до статутних капіталів) її корпоративних підприємств єдиних майнових комплексів державних підприємств та акцій (часток) у статутних капіталах господарських товариств, які діють для досягнення переважно комерційних цілей і не підлягатимуть приватизації у короткостроковій перспективі; 2) залишення у сфері управління міністерств, інших державних органів (крім ФДМУ), НАН України і галузевих академій наук єдиних майнових комплексів державних підприємств (установ, організацій) та акцій (часток) господарських товариств, які взагалі не мають комерційних цілей, або для яких такі цілі є другорядними, та забезпечення при цьому відповідності профілю діяльності зазначених господарських організацій основним завданням цих державних органів; 3) віднесення до сфери управління ФДМУ лише тих майнових комплексів (акцій, часток), щодо яких прийнято рішення про приватизацію; 4) обмеження участі КМУ у безпосередньому управлінні об'єктами державної власності шляхом передачі єдиних майнових комплексів (акцій) державних господарських організацій первинної ланки економіки із сфери управління КМУ до сфери управління інших суб'єктів.

У підрозділі 3.2. «Господарська компетенція суб'єктів управління об'єктами державної власності» проаналізовано питання щодо господарської компетенції зазначених суб'єктів та обґрунтовано відповідні пропозиції.

Досліджено питання набуття і здійснення суб'єктами управління повноважень, що становлять їх господарську компетенцію, та аргументовано закріплення правил, за якими: 1) об'єкти державної власності передаються у сферу управління певного державного органу лише за наявності нормативно-правового акту, який визначає відповідні повноваження цього органу з управління об'єктами державної власності; 2) у разі реорганізації державного органу об'єкти державної власності, які перебували у сфері його управління, вважаються такими, що перебувають у сфері управління його правонаступника, якщо інше не визначено актом КМУ; 3) після прийняття рішення про передачу об'єкта державної власності із сфери управління одного суб'єкта до сфери управління іншого суб'єкта перший з цих суб'єктів продовжує здійснювати свої повноваження щодо управління об'єктом передачі до підписання акту приймання-передачі, з урахуванням обмежень, передбачених законодавством; 4) передача до статутного капіталу певного державного акціонерного товариства належних державі акцій (часток) інших господарських товариств на праві користування є підставою для здійснення цим державним акціонерним товариством (як господарською структурою)

корпоративних прав держави щодо відповідних господарських товариств. Умотивовано встановлення умов укладання із господарськими структурами договорів доручення на здійснення корпоративних прав держави.

Запропоновано розподіл між КМУ і іншими суб'єктами управління повноважень щодо створення та припинення господарських організацій, надання згоди на передачу в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств, погодження укладення окремими суб'єктами господарювання державного сектору економіки договорів про спільну діяльність, договорів комісії, доручення та управління майном. Аргументовано встановлення права КМУ на прийняття рішень з будь-яких питань управління об'єктами державної власності, окрім питань, вирішення яких згідно із законодавством віднесено до компетенції інших суб'єктів управління об'єктами державної власності.

Умотивовано закріплення за органами ФДМУ повноважень з упорядкування обліку господарських організацій державного сектору економіки.

Обґрунтовано закріплення за усіма державними господарськими об'єднаннями як господарськими структурами такого ж обсягу повноважень щодо їх учасників, який мають уповноважені органи державної влади щодо державних підприємств, які перебувають у їх сфері управління, із одночасним визначенням кола питань, вирішення яких державними господарськими об'єднаннями потребує погодження з іншими суб'єктами управління. Окреслено можливі напрями конкретизації організаційно-господарських повноважень державних холдингових компаній та інших суб'єктів управління-господарських структур.

Запропоновано розширення участі в управлінні об'єктами державної власності територіальних органів центральних органів виконавчої влади та відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій шляхом надання їм низки додаткових повноважень стосовно такого управління (участь у проведенні інвентаризації зазначених об'єктів, розташованих на підвідомчій території; здійснення контролю за виконанням умов контрактів керівниками державних підприємств; надання організаційно-методичної та консультативної допомоги цим підприємствам у розробці стратегії розвитку, річних фінансових та інвестиційних планів, та ін.). Умотивовано закріплення обов'язку суб'єктів управління при вирішенні питань, що зачіпають інтереси територіальних громад, залучати до вирішення таких питань відповідні органи місцевого самоврядування.

Аргументовано подальше розмежування компетенції між наглядовими радами державних підприємств та органами, у сфері управління яких ці підприємства перебувають, шляхом визначення показників вартості об'єктів державної власності, щодо яких державними підприємствами вчиняються найбільш значущі господарські операції різних видів (відчуження, списання, передача в лізинг, заставу і ін.), залежно від чого вчинення таких операцій може погоджуватись наглядовими радами або суб'єктами управління об'єктами державної власності.

Наголошується, що ефективній реалізації господарської компетенції суб'єктів управління може сприяти удосконалення контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності, а саме: 1) уточнення критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності; 2) закріплення

обов'язку суб'єктів управління, діяльність яких одержала задовільну або негативну оцінку, подавати на затвердження КМУ план заходів щодо підвищення ефективності такого управління з подальшим звітуванням про стан виконання цього плану; 3) подання КМУ звіту про ефективність управління об'єктами державної власності два рази на рік; 4) забезпечення систематичного опублікування інформації про результати проведення єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності. Запропоновано встановлення обов'язку суб'єктів управління щодо оприлюднення соціально-економічного обґрунтування рішень з окремих важливих питань, що виникають у їх діяльності (створення, реорганізація і ліквідація суб'єктів господарювання державного сектору економіки; передача в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств й ін.).

Розділ 4. «Зміст управління об'єктами державної власності у сфері господарювання» охоплює п'ять підрозділів.

У *підрозділі 4.1. «Створення господарських організацій на основі об'єктів державної власності, участь у діяльності та припинення таких організацій»* досліджено та доопрацьовано основні питання здійснення суб'єктами управління засновницьких (корпоративних) прав держави у відносинах із суб'єктами господарювання.

Проаналізовано положення щодо створення господарських організацій державного сектору економіки та конкретизовано підхід до визначення мети (цілей) діяльності таких суб'єктів, у тому числі її економічних, соціальних та інших результатів; запропоновано умови заснування зазначених суб'єктів щодо здійснення видів діяльності, включених до затверджених у встановленому порядку переліків.

Наголошується на доцільності створення контрольованих державою господарських товариств на базі об'єднання об'єктів державної та приватної форм власності із взяттям недержавними засновниками інвестиційних зобов'язань щодо оновлення основних фондів і модернізації виробництва як альтернативи масовій приватизації інвестиційно-привабливих об'єктів.

Охарактеризовано механізм участі суб'єктів управління у діяльності унітарних і корпоративних господарських організацій, щодо яких держава має засновницькі (корпоративні) права. Обґрунтовано закріплення переліку питань, голосування за якими представниками держави на загальних зборах господарських товариств здійснюється за умови попереднього одержання відповідних завдань суб'єктів управління об'єктами державної власності. Запропоновано обов'язковість проведення засідань загальних зборів та/або наглядових рад при прийнятті рішень суб'єктами управління щодо контрольованих державою господарських товариств, в яких крім держави є інші учасники.

Розглянуто проблемні аспекти формування та організації діяльності виконавчих і інших органів управління суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Обґрунтовано уточнення вимог до членів наглядових рад таких суб'єктів господарювання та одержання представниками держави у наглядових радах затверджених суб'єктами управління об'єктами державної власності завдань на голосування з окремих найбільш важливих питань. Умотивовано поширення на державні господарські об'єднання правил щодо утворення наглядових рад із включенням до їх складу незалежних членів.

Аргументовано уточнення порядку складання та затвердження річних фінансових планів суб'єктів господарювання державного сектору економіки шляхом: 1) закріплення положень про надання суб'єктами управління методичної та практичної допомоги суб'єктам господарювання у підготовці фінансових планів, та відповідальність посадових осіб суб'єктів управління за достовірність і обґрунтованість планових показників; 2) конкретизації підстав повернення суб'єктами управління проектів фінансових планів на доопрацювання; 3) визначення правових наслідків порушення суб'єктами управління строків затвердження (погодження) фінансових планів. Запропоновано впровадження загального порядку складання, затвердження та контролю виконання стратегічних планів розвитку та інвестиційних планів суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Розглянуто основні форми участі суб'єктів управління у поточній діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки та аргументовано введення загального порядку надання дозволів на здійснення прискореної амортизації основних фондів, укладання договорів оренди, лізингу, застави, зберігання державного майна, вчинення значних господарських зобов'язань та господарських зобов'язань із заінтересованістю, а також порядку погодження планів санації, мирових угод та переліків ліквідаційних мас у справах про банкрутство таких суб'єктів.

Підтримано доцільність відмови від централізованого встановлення базових нормативів сплати відповідними господарськими організаціями частки прибутку до державного бюджету та вирішення цього питання на індивідуальних засадах з урахуванням особливостей фінансово-економічного стану кожної господарської організації.

Проаналізовано питання контролю за діяльністю господарських організацій державного сектору економіки. Запропоновано з усіх форм контролю суб'єктами управління за використанням та збереженням майна державних господарських організацій залишити внутрішній аудит їх діяльності і уточнити порядок проведення такого аудиту.

Дослідження питання перетворення державних унітарних підприємств у державні акціонерні товариства дозволило запропонувати такі умови зазначеного перетворення, як: подальша приватизація частини акцій відповідних акціонерних товариств для залучення інвестицій недержавних учасників або передача акцій відповідних державних акціонерних товариств до статутного капіталу ДКХК чи її корпоративних підприємств.

У **підрозділі 4.2.** «Надання об'єктів державної власності в оренду» проаналізовано та доопрацьовано господарсько-правові аспекти стосовно цього напрямку діяльності суб'єктів управління.

Охарактеризовано сукупність заходів, які передують укладенню суб'єктами управління договорів оренди, та обґрунтовано перелік підстав, за наявності яких суб'єкт, у сфері управління якого перебуває певний об'єкт державної власності, відмовляє органу ФДМУ у наданні згоди на укладання договору оренди. Запропоновано включення до складу конкурсних комісій, що утворюються орендодавцем, представників органів Антимонопольного комітету України (за попереднім узгодженням з керівниками таких органів).

Аргументовано встановлення такої умови передачі цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів) в оренду, як взяття орендарями інвестиційних зобов'язань, виконання яких має наслідком досягнення позитивних економічних і соціальних результатів, що не можуть бути досягнуті у разі продовження використання майнових комплексів самими державними підприємствами. Обґрунтовано пропозиції щодо: 1) позаконкурсною передачі в оренду цілісних майнових комплексів господарським товариствам, створеним членами трудових колективів відповідних державних підприємств, з одночасним запровадженням механізмів, спрямованих на зниження ризиків подальшого усунення членів трудових колективів від участі в управлінні справами таких товариств; 2) удосконалення порядку прийняття рішень про передачу в оренду цілісних майнових комплексів таким господарським товариствам.

Охарактеризовано діяльність суб'єктів управління в рамках виконання укладених договорів оренди об'єктів державної власності. Підтримано правову позицію, за якою проведення капітального ремонту, внутрішнього перепланування, переобладнання приміщення в межах існуючої капітальної будівлі, у тому числі надання йому нового функціонального призначення, не вважається створенням нової речі і не має наслідком набуття орендарем права власності на таке приміщення. Запропоновано конкретизувати, що внесення змін до Методики розрахунку орендної плати є підставою для відповідних змін укладених договорів оренди. Запропоновано порядок списання і відчуження окремих об'єктів державної власності, які входять до складу орендованих цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів).

У підрозділі 4.3. «Забезпечення створення (модернізації) і використання об'єктів державної власності на засадах державно-приватного партнерства» розглянуто основні положення стосовно управління об'єктами державної власності за вказаним напрямом та обґрунтовано відповідні пропозиції.

Досліджено характерні риси державно-приватного партнерства з урахуванням відповідних положень законодавства та наукових розробок і приділено увагу основним формам (договорам) здійснення такого партнерства за участю суб'єктів управління об'єктами державної власності. Запропоновано залежно від значення певних договорів для організації цього партнерства розподіляти їх на дві групи: 1) договори державно-приватного партнерства (договори концесії, про спільну діяльність, управління майном, інвестиційні договори та інші за наявності у них визначених законом ознак державно-приватного партнерства); 2) договори, необхідні для виконання договорів державно-приватного партнерства (договори оренди землі, про публічні закупівлі, емфітевзису і ін.).

Проаналізовано загальні питання укладання і виконання договорів концесії щодо об'єктів державної власності. Запропоновано удосконалення правил розрахунку концесійних платежів шляхом визначення критеріїв обрання способів розрахунку таких платежів суб'єктом управління-концесієдавцем. Обґрунтовано застосування раніше запропонованого порядку списання та відчуження об'єктів державної власності у відносинах оренди щодо об'єктів, переданих в концесію.

Розглянуто питання укладання суб'єктами управління інших договорів державно-приватного партнерства та запропоновано фінансування робіт по проведенню аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства, виготовленню земельпорядної документації, її експертизи і інших витрат, пов'язаних із підготовкою до конкурсу з визначення приватного партнера, здійснювати у рівних частинах за рахунок коштів державного бюджету та суб'єкта господарювання-ініціатора такого партнерства.

Доопрацьовано питання надання приватним партнерам державної підтримки, зокрема, шляхом: закріплення у відповідному договорі державно-приватного партнерства умов щодо правових наслідків ненадання чи несвоєчасного надання державної підтримки, в тому числі звільнення від відповідальності за невиконання договору; встановлення порядку надання окремих податкових та митних пільг з урахуванням сфер такого партнерства та рівня його ризиків. Запропоновано закріплення принципу пріоритетності використання інвестиційно-привабливих об'єктів державної власності на умовах державно-приватного партнерства відносно приватизації таких об'єктів.

Підрозділ 4.4. «Приватизація об'єктів державної власності та продаж цих об'єктів іншими способами» присвячено дослідженню та доопрацюванню господарсько-правових аспектів щодо названих напрямів управління об'єктами державної власності.

Розглянуто відмітні риси приватизації у порівнянні з «позаприватизаційним» продажем об'єктів державної власності. Підтримано необхідність зміни вітчизняної моделі приватизації з фіскальної на інвестиційно-орієнтовану і запропоновано закріплення такого принципу приватизації, як забезпечення вищої ефективності використання об'єктів державної власності після їх приватизації порівняно з використанням цих об'єктів у доприватизаційний період.

Аргументовано закріплення в оновленій Державній програмі приватизації: 1) переліку об'єктів групи Г та критеріїв відбору інших об'єктів державної власності, що підлягатимуть приватизації у найближчій і середньостроковій перспективі; 2) критеріїв відбору об'єктів, приватизація яких супроводжується встановленням кваліфікаційних вимог до потенційних покупців, з умовою, що зміст цих вимог не може порушувати принцип конкурентності продажу.

Запропоновано для забезпечення національних економічних інтересів і безпеки держави у відносинах з іноземними покупцями об'єктів приватизації: 1) визначення граничної межі консолідованої частки іноземного капіталу у сферах (галузях) економіки, що мають стратегічне значення для безпеки держави; 2) допущення іноземних інвесторів до участі у приватизації у зазначених сферах за умови дотримання такої межі після приватизації.

Обґрунтовано прийняття органами ФДМУ в односторонньому порядку у сферу свого управління об'єктів приватизації, своєчасно непереданих їм іншими суб'єктами управління. Досліджено конкурентні і неконкурентні способи приватизації та запропоновано уточнення щодо порядку та умов застосування окремих способів.

Проаналізовано практику виконання договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації і запропоновано: 1) у разі закріплення у цих договорах інвестиційних зобов'язань покупців водночас зазначати види майбутніх інвестицій і форми їх внесення;

2) у таких договорах щодо єдиних майнових комплексів (контрольних пакетів акцій (часток) закріплювати обов'язок покупця стосовно недопущення зупинення основної господарської діяльності протягом визначеного періоду, а також встановлювати господарські санкції за порушення цього обов'язку; 3) конкретні заходи щодо виконання умов договору стосовно підвищення показників діяльності підприємства (товариства) після приватизації визначати бізнес-планом післяприватизаційного розвитку підприємства, що оформлювати як додаток до договору купівлі-продажу; 4) встановлювати вичерпний перелік зобов'язань, невиконання або неналежне виконання яких є підставою для розірвання договору щодо всіх об'єктів приватизації, в тому числі невиконання покупцем зобов'язань стосовно внесення інвестицій на розвиток об'єкта приватизації протягом року від дня, коли зобов'язання мало бути виконано.

Охарактеризовано діяльність суб'єктів управління з продажу військового майна. Наголошується на уточненні критеріїв віднесення військового майна до переліку об'єктів, що підлягають відчуженню, та закріпленні підстав для вилучення військового майна у військових частин. Запропоновано зміни порядку продажу військового майна, за якими організатором аукціонів і продавцем зазначеного майна виступатиме безпосередньо Міністерство оборони України без залучення суб'єктів господарювання-комісіонерів.

У підрозділі 4.5. «Забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації)» проаналізовано комплекс організаційно-правових заходів, що вчиняються у межах цього напряму діяльності суб'єктів управління.

Розглянуто питання проведення інвентаризації зазначених об'єктів державної власності та проведення перевірок стану їх збереження. Запропоновано проведення суб'єктами управління систематичних перевірок стану збереження як тих об'єктів, що передано на баланс господарським товариствам у процесі приватизації, так і тих об'єктів, які перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі корпоратизації.

Доопрацьовано положення стосовно прав і обов'язків господарських товариств-балансоутримувачів.

Проаналізовано проблеми передачі об'єктів державної власності господарським товариствам-балансоутримувачам або іншим суб'єктам господарювання на підставі договору безоплатного зберігання щодо відсутності заінтересованості суб'єктів господарювання в укладанні і належному виконанні таких договорів, підтриманні належного стану і охорони такого майна. Запропоновано відмовитись щодо зазначених об'єктів від договорів безоплатного зберігання та укладати договори на безоплатне користування або договори оплатного зберігання (за умови відсутності альтернативних варіантів використання та розпорядження такими об'єктами державної власності).

Розділ 5. «Удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 5.1. «Концептуальні засади удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності» на основі

узагальнення результатів проведеного дослідження запропоновано концепцію удосконалення господарсько-правового регулювання цієї діяльності.

Запропоновано метою удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності визначити досягнення і підтримання належних правових умов здійснення такої діяльності, за яких уповноважені державою суб'єкти організовуватимуть ефективне використання і розпорядження об'єктів(тами) державної власності у сфері господарювання для забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки.

Конкретизовано наступні завдання удосконалення такого регулювання: 1) досягнення правової визначеності у питанні стосовно сутності управління об'єктами державної власності як діяльності, що має прояв у сфері господарювання; 2) створення правових умов для формування оптимального складу об'єктів державної власності, які використовуються чи можуть бути використані у цій сфері, та уточнення правового режиму таких об'єктів; 3) створення правових умов для удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності як учасників відносин у сфері господарювання, уточнення господарської компетенції цих суб'єктів та підвищення ефективності її реалізації; 4) досягнення більш досконалого рівня регулювання окремих напрямів управління об'єктами державної власності у сфері господарювання.

Запропоновано основні напрями удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності, які потребують втілення у нормативно-правових актах для реалізації кожного з вищезазначених завдань.

Наголошується на таких результатах реалізації запропонованої концепції, як досягнення більш високого рівня правового регулювання управління об'єктами державної власності і на цій основі покращення стану цієї діяльності та взаємопов'язаної з нею діяльності суб'єктів господарювання, яка зазнає організаційного впливу зі сторони суб'єктів управління, утвердження правового господарського порядку у державному секторі економіки, забезпечення стабілізації і розвитку національної економіки у цілому.

***Підрозділ 5.2.** «Напрями удосконалення законодавства щодо управління об'єктами державної власності»* присвячено розробленню відповідних пропозицій стосовно прийняття нових та внесення змін і доповнень до чинних нормативно-правових актів.

З урахуванням рекомендацій, викладених у Керівних принципах ОЕСР щодо корпоративного управління для підприємств з державною участю, стосовно держави як власника, умотивовано розроблення такого програмного документу, як Основні засади державної політики у сфері управління об'єктами державної власності (на середньостроковий період – п'ять років), із затвердженням його відповідним законом України. Запропоновано структуру цього програмного документу, за якою у його змісті центральне місце займають напрями державної політики щодо управління об'єктами державної власності у сфері господарювання. Обґрунтовано включення тактичних завдань і заходів щодо реалізації цієї політики до щорічних державних програм економічного і соціального розвитку.

Запропоновано розширення змісту глав 8 та 9 ГК України («Державні та комунальні унітарні підприємства», «Господарські товариства») шляхом

перенесення в ці глави окремих положень, закріплених у Законі про УОДВ (за умови відповідного їх упорядкування і уточнення). Сформульовано пропозиції щодо внесення інших змін до ГК України в частині закріплення основних положень про управління об'єктами державної власності у сфері господарювання, а також уточнення положень щодо поняття організаційно-господарських відносин, загальних питань участі держави і органів державної влади у сфері господарювання, поняття і складу суб'єктів господарювання державного сектору економіки, правового режиму державного майна у сфері господарювання.

Обґрунтовано внесення до Закону про УОДВ змін щодо визначення поняття «управління об'єктами державної власності», складу законодавства про таке управління, закріплення завдань, принципів і напрямів цієї діяльності, уточнення положень щодо кола об'єктів, стосовно яких здійснюється управління, повноважень суб'єктів управління об'єктами державної власності, а також низки інших положень, що стосуються реалізації цих повноважень у господарських відносинах.

Розроблено пропозиції щодо удосконалення Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» з одночасним прийняттям Закону України «Про об'єкти виключної державної власності та види діяльності, на здійснення яких поширюється виключне право держави». Запропоновано внесення відповідних змін до законів України «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про холдингові компанії в Україні», «Про Кабінет Міністрів України», «Про Фонд державного майна України», «Про оренду державного та комунального майна», «Про державно-приватне партнерство», нових редакцій законів України «Про концесії», «Про приватизацію державного майна», «Про Державну програму приватизації», а також до Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України».

Для забезпечення реалізації запропонованих законодавчих положень обґрунтовано прийняття нових і внесення змін до низки чинних підзаконних нормативно-правових актів, що становлять правову основу управління об'єктами державної власності.

ВИСНОВКИ

Дисертація містить наукові положення та науково обґрунтовані висновки у галузі теорії господарського права, що розв'язують важливу наукову проблему розроблення концепції удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності. У ході проведеного дослідження отримано такі основні результати:

1. Доопрацьовано визначення управління об'єктами державної власності як діяльності уповноважених державою суб'єктів з реалізації права державної власності та засновницьких (корпоративних) прав держави щодо визначених законом об'єктів за передбаченими законодавством напрямками з метою задоволення державних і суспільних потреб з конкретизацією положень щодо суб'єктів, об'єктів, змісту та мети такої діяльності.

2. Конкретизовано положення щодо господарсько-правових засад управління об'єктами державної власності, а саме: 1) суб'єкти такої діяльності виступають носіями господарської компетенції; 2) об'єктами цієї діяльності є державне майно, яке використовується чи може бути використане у сфері господарювання, а також діяльність суб'єктів господарювання, що створені на основі державного майна або набули його на інших підставах; 3) напрями управління об'єктами державної власності мають прояв здебільшого у сфері господарювання; 4) метою цієї діяльності у сфері господарювання є забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки.

Обґрунтовано перелік напрямів управління об'єктами державної власності, що мають прояв у сфері господарювання. Запропоновано визначення поняття господарських структур як суб'єктів управління об'єктами державної власності. Уточнено визначення понять «суб'єкт господарювання державного сектору економіки» та «державне акціонерне товариство». Запропоновано співвідношення таких понять, як «управління об'єктами державної власності» та «управління діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки». Доопрацьовано положення щодо господарських відносин у сфері управління об'єктами державної власності з віднесенням їх до організаційно-господарських відносин та виокремленням різних груп таких відносин.

3. Обґрунтовано пропозиції з удосконалення обліку об'єктів державної власності як засобу накопичення на загальнодержавному рівні інформації про склад таких об'єктів шляхом: 1) запровадження обліку рухомих об'єктів державної власності, віднесених у встановленому законодавством порядку до таких, що мають значну цінність; 2) внесення до Єдиного реєстру об'єктів державної власності додаткових юридично значущих відомостей про нерухомі і рухомі об'єкти, в тому числі відомостей про їх фактичне використання чи невикористання у господарській діяльності. Запропоновано: 1) закріплення взаємоузгоджених переліків об'єктів виключної державної власності (як однієї із груп об'єктів, що не підлягають приватизації) та видів господарської діяльності, здійснення яких дозволяється лише державним підприємствам, установам, організаціям; 2) визначення галузей (підгалузей) економіки, у яких є доцільним створення нових і функціонування існуючих державних підприємств і господарських товариств за участю держави, щодо майна (акцій, часток у статутних капіталах) яких немає заборони на приватизацію.

4. Запропоновано уточнення правового режиму об'єктів державної власності, які: 1) закріплені за державними господарськими об'єднаннями; 2) належать НАН України, національним галузевим академіям наук, підприємствам, установам, організаціям, що перебувають у віданні цих академій; 3) належать державним акціонерним товариствам і їх дочірнім підприємствам; 4) не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації і корпоратизації; 5) передані суб'єктам господарювання на підставі договорів концесії, про спільну діяльність, управління майном.

5. Запропоновано удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності шляхом утворення ДКХК та уточнення сфер впливу таких

суб'єктів, як КМУ, ФДМУ, міністерства та інші державні органи, НАН України і національні галузеві академії наук.

6. Доопрацьовано різні аспекти господарської компетенції суб'єктів управління об'єктами державної власності, а саме щодо: набуття і здійснення суб'єктами управління відповідних повноважень; змісту господарської компетенції різних суб'єктів управління; розмежування компетенції наглядових рад державних підприємств та органів, у сфері управління яких ці підприємства перебувають; контролю за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності; оприлюднення соціально-економічного обґрунтування рішень суб'єктів управління з окремих важливих питань, що виникають у їх діяльності.

7. Конкретизовано питання участі суб'єктів управління у створенні господарських організацій на основі об'єктів державної власності, у діяльності та припиненні таких організацій, які стосуються: визначення суб'єктами управління мети (цілей) і предмету діяльності господарських організацій державного сектору економіки; заснування контрольованих державою господарських товариств на основі об'єднання об'єктів державної та приватної форм власності; забезпечення представництва інтересів держави у відносинах із господарськими товариствами, у яких крім держави є інші учасники; формування та організації діяльності наглядових рад суб'єктів господарювання державного сектору економіки; планування діяльності таких суб'єктів господарювання; погодження суб'єктами управління окремих господарських операцій, що вчиняються державними господарськими організаціями; здійснення контролю за використанням та збереженням майна таких організацій; перетворення державних унітарних підприємств у державні акціонерні товариства.

8. Доопрацьовано положення щодо надання об'єктів державної власності в оренду, зокрема, запропоновано: визначення переліку підстав для відмови суб'єктів управління у наданні згоди на укладення договору оренди відповідного об'єкта; встановлення при оренді цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів) умови щодо інвестиційних зобов'язань; удосконалення порядку прийняття рішень про надання в оренду цілісних майнових комплексів господарським товариствам, створеним членами трудових колективів відповідних державних підприємств (їх структурних підрозділів); встановлення порядків списання та відчуження окремих основних засобів у складі переданих в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств (їх структурних підрозділів).

9. Аргументовано пропозиції стосовно активізації державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної власності, зокрема: 1) встановлення правила про рівний розподіл між державою і приватними партнерами фінансових витрат, пов'язаних з проведенням підготовчих заходів, що передують укладенню договорів державно-приватного партнерства; 2) уточнення положень щодо надання приватним партнерам державної підтримки; 3) закріплення принципу пріоритетності використання інвестиційно-привабливих об'єктів державної власності на умовах державно-приватного партнерства відносно приватизації таких об'єктів. Згруповано види договорів, які укладаються суб'єктами управління об'єктами державної власності у рамках державно-приватного партнерства.

10. Доопрацьовано господарсько-правові аспекти приватизації об'єктів державної власності з обґрунтуванням: 1) закріплення такого принципу приватизації, як забезпечення вищої ефективності використання об'єктів державної власності після їх приватизації порівняно з використанням цих об'єктів у доприватизаційний період; 2) визначення на рівні державної програми приватизації критеріїв відбору об'єктів державної власності, які підлягають приватизації у найближчій і середньостроковій перспективі, а також об'єктів, приватизація яких супроводжується встановленням кваліфікаційних вимог до потенційних покупців; 3) введення умов участі у приватизації іноземних інвесторів; 4) уточнення правил щодо окремих підготовчих заходів, які передують укладенню договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації; 5) уточнення умов договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації в частині закріплення та забезпечення виконання інвестиційних зобов'язань покупців.

Запропоновано зміни порядку здійснення продажу військового майна, за якими організатором аукціонів і продавцем зазначеного майна виступатиме безпосередньо Міністерство оборони України.

11. Обґрунтовано щодо забезпечення збереження об'єктів державної власності, які не увійшли до статутних капіталів і перебувають на балансі господарських товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації): 1) систематичне проведення суб'єктами управління перевірок стану збереження об'єктів, які не увійшли до статутних капіталів господарських товариств у процесі корпоратизації; 2) конкретизація прав і обов'язків господарських товариств-балансоутримувачів; 3) укладання щодо зазначених об'єктів договорів безоплатного користування, договорів оплатного зберігання.

12. Запропоновано концепцію удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності, в якій визначено мету, завдання і основні перспективні напрями такого регулювання, спрямовані на організацію ефективного використання (розпорядження) об'єктів(тами) державної власності у сфері господарювання для забезпечення правового господарського порядку у державному секторі економіки.

13. Розроблено пропозиції щодо удосконалення законодавства з питань управління об'єктами державної власності за такими напрямками: 1) затвердження Основних засад державної політики у сфері управління об'єктами державної власності та закріплення тактичних заходів з реалізації цієї політики у щорічних державних програмах економічного і соціального розвитку; 2) внесення змін до Господарського кодексу України та Закону про УОДВ; 3) внесення змін до законів України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (з одночасним прийняттям Закону України «Про об'єкти виключної державної власності та види діяльності, на здійснення яких поширюється виключне право держави»), «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, національних галузевих академій наук та статусу їх майнового комплексу», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про акціонерні товариства», «Про холдингові компанії в Україні», «Про Кабінет Міністрів України», «Про Фонд державного майна України», «Про оренду державного та комунального

майна», «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії», «Про приватизацію державного майна», «Про Державну програму приватизації», «Про правовий режим майна у Збройних Силах України»; 4) прийняття відповідних нових і внесення змін до чинних підзаконних нормативно-правових актів, що становлять правову основу управління об'єктами державної власності.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Захарченко А.М. Управління об'єктами державної власності (господарсько-правові аспекти): монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 452 с.
2. Захарченко А.М. Склад об'єктів державної власності, які не підлягають приватизації. *Господарсько-правові аспекти забезпечення розвитку економіки України*: монографія / А.Г. Бобкова, В.В. Воронін, Е.М. Деркач та ін.; за наук. ред. А.Г. Бобкової та А.М. Захарченка. Донецьк: Юго-Восток, 2013. С. 126–139.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у наукових фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

3. Захарченко А. Государственно-частное партнерство относительно объектов государственной собственности в Украине: проблемы правового регулирования. *Закон и жизнь (Leges si viata)*. 2016. № 12/2. С. 42–45.
4. Захарченко А.М. Щодо передачі в оренду цілісних майнових комплексів державних підприємств та їх структурних підрозділів. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 2. С. 170–174.
5. Захарченко А.М. До питання про юридичну природу управління об'єктами державної власності (господарсько-правовий аспект). *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 73–79.
6. Захарченко А.М. Щодо питання про умови договорів купівлі-продажу державного майна, які укладаються в процесі приватизації. *Право і суспільство*. 2016. № 6, ч. 2. С. 68–73.
7. Захарченко А.М. Господарські відносини у сфері управління об'єктами державної власності як складова предмету господарського права. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 175–179.
8. Захарченко А.М. Зміст управління об'єктами державної власності: загальноправова характеристика. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 234–242.

Статті в інших наукових фахових виданнях

9. Захарченко А.М. Щодо участі органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері господарювання. *Правничий часопис Донецького університету*. 2007. № 2 (18). С. 43–48.
10. Захарченко А.М. Щодо заснування державою і територіальними громадами господарських організацій. *Город, регион, государство: экономика-правовые проблемы хозяйствования*: сб. науч. тр.; в 2-х т. / НАН Украины. Ин-т экономика-правовых исследований. Донецк: Ноулидж, 2009. Т. 1. С. 271–276.

11. Захарченко А.М. Про вдосконалення обліку об'єктів державної власності, що використовуються у сфері господарювання. *Економіка та право*. 2011. № 1(29). С. 60–64.

12. Захарченко А.М. Щодо забезпечення майнових інтересів держави при укладанні договорів суб'єктами господарювання державного сектору економіки. *Правничий часопис Донецького університету*. 2011. № 1 (25). С. 101–106.

13. Захарченко А.М. Управління державним майном, яке перебуває на балансі господарських товариств. *Вісник Донецького національного університету. Серія В: Економіка і право*. 2011. № 2. С. 243–248.

14. Захарченко А.М. Контроль за виконанням функцій з управління об'єктами державної власності: організаційно-правові аспекти. *Правничий часопис Донецького університету*. 2011. № 2 (26). С. 12–20.

15. Захарченко А.М. Щодо забезпечення національних економічних інтересів під час проведення приватизації державного майна за участю іноземних інвесторів. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. пр. Донецьк: ДЮІ МВС України*, 2012. № 3. С. 225–231.

16. Захарченко А.М. Поняття та склад суб'єктів господарювання державного сектора економіки. *Економіка та право*. 2012. № 2 (33). С. 160–166.

17. Захарченко А.М. Види договорів, які укладаються у рамках державно-приватного партнерства. *Наше право*. 2012. № 4, ч. 2. С. 118–123.

18. Захарченко А.М. Щодо оптимізації складу об'єктів державної власності (господарсько-правовий аспект). *Наше право*. 2013. № 1, ч. 1. С. 151–157.

19. Захарченко А.М. Щодо визначення і застосування поняття «державне акціонерне товариство». *Публічне право*. 2013. № 1. С. 302–309.

20. Захарченко А.М. Правові питання планування діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки. *Європейські перспективи*. 2013. № 9. С. 147–153.

21. Захарченко А.М. Система суб'єктів управління об'єктами державної власності: стан та основні напрями удосконалення. *Правничий часопис Донецького університету*. 2015. № 1/2 (32). С. 40–58.

22. Захарченко А.М. Щодо правового режиму об'єктів державної власності у складі майна державних акціонерних товариств та їх дочірніх підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2016. Вип. 2, т. 1. С. 124–129.

23. Захарченко А.М. Щодо утворення та організації діяльності наглядових рад суб'єктів господарювання державного сектору економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2016. № 24. С. 110–114.

Матеріали наукових конференцій

24. Захарченко А.М. Щодо правового режиму майна державних і комунальних господарських об'єднань. *Економіко-правові дослідження в XXI столітті: практика застосування Хозяйственного кодекса України и напрямки развития правового регулирования хозяйственных отношений (к 7-й годовщине принятия*

Хозяйственного кодекса Украины): материалы IV Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (Донецк, 23–30 марта 2010 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; науч. ред. В.К. Мамутов. Донецк: Ноулидж, 2010. С. 85–90.

25. Захарченко А.М. Щодо віднесення підприємств (організацій) до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави. *Економико-правовые исследования в XXI веке: правовое обеспечение экономического суверенитета Украины в условиях углубления международной интеграции*: материалы VI Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (Донецк, 21–30 сентября 2010 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; науч. ред. В.К. Мамутов. Донецк: Ноулидж (донецкое отделение), 2010. С. 96–101.

26. Захарченко А.М. Повноваження структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій щодо управління об'єктами державної власності. *Город, регион, государство: экономико-правовые проблемы хозяйствования*: материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф. (Донецк, 18–19 ноября 2010 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; редкол.: Богачев С.В. (отв. ред. и др.). Донецк: Ноулидж (донецкое отделение), 2011. С. 74–77.

27. Захарченко А.М. Повноваження господарських структур у сфері управління об'єктами державної власності. *Правові реформи в Україні: проблеми реалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.; у 4-х т. (Київ, 16–17 лютого 2011 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2011. Т. 1. С. 95–96.

28. Захарченко А.М. Щодо участі органів місцевого самоврядування у вирішенні питань управління об'єктами державної власності. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників і аспірантів Донецького національного університету за підсумками науково-дослідної роботи за період 2009–2010 рр.* (Донецьк, 2011 р.) / під ред. П.В. Єгорова, С.В. Беспалової. Донецьк: ДонНУ, 2011. Т. 3. С. 162–164.

29. Захарченко А.М. Щодо правового статусу Державного агентства України з управління державними корпоративними правами та майном. *Економико-правовые исследования в XXI веке: правовые проблемы эффективного использования объектов публичной собственности*: материалы VII Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (Донецк, 22–29 апреля 2011 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; науч. ред. В.К. Мамутов. Донецк: Ноулидж (донецкое отделение), 2011. С. 75–80.

30. Захарченко А.М. Щодо програмних показників розвитку державного сектора економіки. *Роль публичной собственности в обеспечении социально-экономического развития Украины*: материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Донецк, 18 сентября 2012 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; редкол.: В.К. Мамутов (науч. ред. и др.). Донецк: Юго-Восток, 2012. С. 155–158.

31. Захарченко А.М. Щодо переліку суб'єктів господарювання державного сектору економіки. *Економико-правовые исследования в XXI веке: общие проблемы хозяйственного права на современном этапе развития общества (к 20-летию Института экономико-правовых исследований НАН Украины)*: материалы X Междунар. науч.-практ. интернет-конф. (Донецк, 21–30 сентября 2012 г.) / НАН

Украины. Ин-т экономико-правовых исследований; науч. ред. В.К. Мамутов. Донецк: Ноулидж (донецкое отделение), 2013. С. 81–86.

32. Захарченко А.М. Щодо правового режиму державного майна, переданого Національній академії наук України і галузевим академіям наук. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку регіону*: матеріали регіон. наук.-практ. конф. з нагоди 30-річчя економіко-правового факультету Донецького нац. ун-ту (Донецьк, 12 квітня 2013 р.) / за ред. А.Г. Бобкової. Донецьк: ДонНУ, 2013. С. 69–70.

33. Захарченко А.М. Щодо мети діяльності державних комерційних та казенних підприємств. *Юридическая наука и образование в условиях глобализации: состояние и перспективы развития*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф., посвященої 30-літтю економіко-правового факультета Донецького нац. ун-та (Донецк, 24–25 октября 2013 г.) / под общ. ред. А.Г. Бобковой. Донецк: ДонНУ, 2013. С. 96–99.

34. Захарченко А.М. Щодо видів господарської діяльності, які здійснюються суб'єктами господарювання, заснованими державою. *Экономико-правовые исследования в XXI веке: актуальные вопросы развития отношений публичной собственности*: матеріали XIII Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. (Донецк, 24–31 марта 2014 г.) / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. URL: http://www.hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=729&ID=739.

35. Захарченко А.М. Щодо контролю за використанням та збереженням об'єктів державної власності, закріплених за державними підприємствами. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 50-ій річниці створення Донецького національного університету та 30-ій річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (Вінниця, 14–15 травня 2015 р.) / Донецький нац. ун-т; за заг. ред. А.Г. Бобкової. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 100–102.

36. Захарченко А.М. Щодо кваліфікаційних вимог до покупців об'єктів приватизації. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*: матеріали Круглого столу (Київ, 4 грудня 2015 р.). Київ: Ліра-К, 2015. С. 103–107.

37. Захарченко А.М. Господарсько-правова характеристика управління об'єктами державної власності. *Господарсько-правове забезпечення управління об'єктами державної власності*: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 22–26 лютого 2016 р.) / Донецький нац. ун-т; наук. ред. А.Г. Бобкова, А.М. Захарченко. Маріуполь: ПрАТ «Газета «Приазовський робочий», 2016. С. 5–64.

38. Захарченко А.М. Щодо списання та відчуження об'єктів державної власності у складі цілісних майнових комплексів державних підприємств, переданих в оренду та концесію. *Актуальні проблеми цивільного та господарського права*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 7 жовтня 2016 р.). Кривий Ріг: Донецький юрид. ін-т МВС України, 2016. С. 125–128.

Інші публікації

39. *Хозяйственный кодекс Украины: Научно-практический комментарий* / под общ. ред. А.Г. Бобковой. Харьков: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с. (Особистий внесок здобувача: підготовлено науково-практичний коментар до ст. ст. 8–11, 22 Глави 2 «Основные направления и формы участия государства и местного самоуправления в сфере хозяйствования»).

АНОТАЦІЯ

Захарченко А.М. Управління об'єктами державної власності (господарсько-правові аспекти). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право, господарсько-процесуальне право. – Інститут економіко-правових досліджень Національної академії наук України, Київ, 2017.

Дисертацію присвячено дослідженню господарсько-правових аспектів управління об'єктами державної власності. У роботі проаналізовано та доопрацьовано загальні положення щодо управління об'єктами державної власності як правового явища, виявлено та конкретизовано положення щодо господарсько-правових засад такого управління. Обґрунтовано пропозиції щодо оптимізації складу об'єктів державної власності, стосовно яких здійснюється управління, та уточнення правового режиму цих об'єктів у сфері господарювання. Запропоновано шляхи удосконалення системи суб'єктів управління об'єктами державної власності та уточнення господарської компетенції таких суб'єктів. Доопрацьовано питання змісту управління об'єктами державної власності у сфері господарювання. Обґрунтовано концептуальні засади удосконалення господарсько-правового регулювання управління об'єктами державної власності та розроблено пропозиції стосовно внесення відповідних змін і доповнень до законодавства.

Ключові слова: управління об'єктами державної власності, об'єкт державної власності, господарські відносини, господарська компетенція, правовий режим майна, суб'єкт господарювання державного сектору економіки, державне підприємство, державне акціонерне товариство, державне господарське об'єднання, державна холдингова компанія, оренда, концесія, державно-приватне партнерство, приватизація.

АННОТАЦИЯ

Захарченко А.Н. Управление объектами государственной собственности (хозяйственно-правовые аспекты). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право, хозяйственно-процесуальное право. – Институт экономико-правовых исследований Национальной академии наук Украины, Киев, 2017.

Диссертация посвящена обоснованию новых теоретико-правовых положений относительно управления объектами государственной собственности и разработке

концепции совершенствования хозяйственно-правового регулирования такого управления как деятельности в современных социально-экономических условиях.

Проанализированы теоретические подходы к управлению объектами государственной собственности. Предложено определение управления объектами государственной собственности как деятельности уполномоченных государством субъектов по реализации права государственной собственности и учредительных (корпоративных) прав государства относительно определенных законом объектов по предусмотренным законодательством направлениям с целью удовлетворения государственных и общественных потребностей.

Конкретизированы положения о хозяйственно-правовых основах управления объектами государственной собственности. Обоснован перечень направлений управления объектами государственной собственности, которые имеют проявление в сфере хозяйствования. Предложено определение понятия хозяйственных структур как субъектов управления объектами государственной собственности. Уточнены определения понятий «субъект хозяйствования государственного сектора экономики» и «государственное акционерное общество». Предложено соотношение понятий «управление объектами государственной собственности» и «управление деятельностью субъектов хозяйствования государственного сектора экономики». Доработаны положения о хозяйственных отношениях в сфере управления объектами государственной собственности с отнесением их к организационно-хозяйственным отношениям.

Обоснованы предложения по совершенствованию учета объектов государственной собственности как средства накопления на общегосударственном уровне информации о составе таких объектов. Предложены пути оптимизации состава объектов государственной собственности.

Подготовлены предложения по уточнению правового режима объектов государственной собственности, принадлежащих субъектам хозяйствования на различных правовых основаниях.

Предложено совершенствование системы субъектов управления объектами государственной собственности путем создания Государственной управляющей холдинговой компании и уточнения сфер влияния таких субъектов, как Кабинет Министров Украины, Фонд государственного имущества Украины, министерства и иные государственные органы, Национальная академия наук Украины и национальные отраслевые академии наук. Доработаны различные аспекты хозяйственной компетенции субъектов управления объектами государственной собственности.

Конкретизированы вопросы участия субъектов управления в создании хозяйственных организаций на основе объектов государственной собственности, в деятельности и прекращении таких организаций. Доработаны положения о передаче объектов государственной собственности в аренду субъектам хозяйствования. Аргументированы предложения по активизации государственно-частного партнерства относительно указанных объектов. Уточнены хозяйственно-правовые аспекты приватизации объектов государственной собственности, а также продажи военного имущества. Обоснованы предложения по обеспечению сохранности

объектов государственной собственности, которые не вошли в уставные капиталы и находятся на балансе хозяйственных обществ, созданных в процессе приватизации (корпоратизации).

На основе проведенного исследования предложена концепция совершенствования хозяйственно-правового регулирования управления объектами государственной собственности, направленная на организацию эффективного использования и распоряжения объектами(тами) государственной собственности в сфере хозяйствования для обеспечения правового хозяйственного порядка в государственном секторе экономики.

С учетом новых теоретических положений разработаны предложения по совершенствованию законодательства об управлении объектами государственной собственности.

Ключевые слова: управление объектами государственной собственности, объект государственной собственности, хозяйственные отношения, хозяйственная компетенция, правовой режим имущества, субъект хозяйствования государственного сектора экономики, государственное предприятие, государственное акционерное общество, государственное хозяйственное объединение, государственная холдинговая компания, аренда, концессия, государственно-частное партнерство, приватизация.

ANNOTATION

Zakharchenko A.M. State property management (economic and legal aspects).

– On rights for manuscript.

Thesis for the grant of Doctor of Law degree in the specialty 12.00.04 – economic law, economic procedure law. – The Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

Thesis is dedicated to the research of economic and legal aspects of state property management. The paper analyzes and revises the general regulations on the state property management as a legal phenomenon, investigates and concretizes the regulations on the economic and legal fundamentals of such management. The propositions on optimization of the structure of state property objects concerning which the management is fulfilled and the clarifications of the legal regime of these objects in the sphere of management are justified. The ways of improvement of system of entities of state property management and clarification of economic competence of such entities are offered. The issue of content of state property management in the sphere of management has been finalized. The conceptual fundamentals for improving the economic and legal regulation of state property management are justified and propositions concerning the introduction of appropriate changes and additions to the legislation are developed.

Key words: state property management, state property (object), economic relations, economic competence, legal regime of property, economic entity of public sector of the economy, state enterprise, state joint-stock company, state economic association, state holding company, leasing, concession, public-private partnership, privatization.

Гарнітура Таймс. Формат 60x84/16.
Наклад 120. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 07.11.2017. Замовлення 495.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (068) 126-49-26
E-mail: lesya3000@ukr.net